

Beszámoló a Közgazdász Vándorgyűlés MKT Gazdaságpolitikai Szakosztályának szekcióüléséről (2018.09.07)

A magyar gazdaság növekedési kilátásai és potenciális növekedése – első blokk

A Debrecenben megrendezett 56. Közgazdász Vándorgyűlésen az MKT Gazdaságpolitikai Szakosztálya 3 témában szervezett előadásokat neves akadémiai szakemberek és gazdaságpolitikai döntéshozók részvételével. A Szakosztályunk szekcióülését jelentős érdeklődés kísérte.

Az első témablokk a magyar gazdaság növekedési kilátásaival foglalkozott. A Gazdasági növekedési blokkban 5 előadó tartott előadást neves akadémiai szakemberek, az MNB és a PM képviselője valamint egy volt pénzügyminiszter részvételével, akik kifejtették álláspontjukat a magyar gazdaság konvergenciasebességéről, a lehetséges munkaerőpiaci tartalékokról és a magyar gazdaság lehetséges kitörési pontjairól.

Az **első előadó az akadémiai világ képviselőjében Dedák István főiskolai tanár** volt, aki a növekedésméleti tanulságokat mutatott be felzárkózó országok számára. Felvezetőjében elmondta, hogy a magyar gazdaság elmúlt években tapasztalt növekedése elsősorban a foglalkoztatás jelentős növekményének következménye. Viszont a foglalkoztatás növekedésének van egy természetes felső korlátja, hiszen a rendelkezésre álló munkaerő-mennyiség véges. Szerinte a magyar gazdaságban jelenleg nem állnak rendelkezésre jelentős munkaerő-tartalékok, a teljes-foglalkoztatás határán vagyunk.

Ideális esetben viszont a GDP növekedését a foglalkoztatottság és a termelékenység növekedés egyszerre kíséri. Sőt, a professzor rámutatott, hogy a GDP igazi növekedési tartaléka a termelékenység növekedésében van. Illusztratív ábrák segítségével lett bemutatva az egy foglalkoztatottra jutó GDP alakulása. Ha a 2000-es éveket 100%-nak tekintjük, akkor az látható, hogy 2008 után a termelékenységi ráta (1 főre jutó GDP) nem igazán tudott kitörni a 130%-135%-os sávból, hanem ebben a sávban ingadozott. A V4 országokkal összevetve a termelékenység alakulása Magyarország szempontjából nem kedvező, mert a versenytársaink termelékenységének alakulása egyértelműen jobb 2010 óta. Dedák István egy a napokban megjelent cikke legfontosabb megállapítását is ismertette a közgazdász hallgatósággal. A professzor a cikkben megvizsgálta a termelékenységi ráta és a reálbér összefüggésrendszerét. Legfontosabb megállapítása az volt, hogy a nemzeti számlák alapján és a munkaerőpiaci statisztikák alapján számított reálbér élesen elválik egymástól. Míg a nemzeti számlák alapján számított reálbér 2010-hez képest mintegy 28%-os növekedést mutat, addig a munkaerőpiaci statisztika alapján számított reálbér csak mintegy 7%-os növekedés jellemzi, a termelékenységi ráta (GDP/foglalkoztatottak száma) alakulásával (közel) összhangban. A fontos növekedésméleti tanulságok kapcsán a professzor az abszolút versus feltételes konvergencia kérdésében egyértelműen állást foglalt a feltételes konvergencia mellett. Vagyis ez azt jelenti, hogy az empirikus kutatások eredményei szerint minden ország a saját makrogazdasági paraméterei és gazdaságpolitikája által determinált jövedelemszinthez konvergál. Magyarország esetében az előadó megállapította, hogy hazánk az EU átlagának csak mintegy 70%-án áll, amivel csak Bulgáriát előzzük meg a régióban. A professzor egy olyan matematikai egyenletet ismertetett, amiből teoretikusan levezethető, hogy mennyi ideig tart a gazdasági felzárkózás, s az elméleti eredményeket az empirikus kutatások is támogatják. Az eddigi empirikus bizonyítékok azt mutatják, hogy a felzárkózás sebessége mindössze 2-3%-, ennek alapján az empiria azt sugallja, hogy kb 25 évbe telik relatív jövedelemhátrány felének ledolgozása, vagyis a relatív jövedelempozícióban

bekövetkezett javulás. A konvergencia sebessége fontos üzenetet hordoz a gazdaságpolitikusok számára, nevezetesen azt, hogy a konvergencia sebessége a gazdasági fejlettségtől függetlenül ugyanakkora minden országban. Ebből az következik, hogy a felzárkózó országoknak a relatív jövedelemhátrányainak ledolgozására mindegyik ország esetében ceteris paribus ugyanakkora időre van szükség. Ez viszont azt is jelenti, hogy a nagyobb lemaradás nagyobb növekedési ütemet von maga után. A növekedési ütem árulja el, hogy a felzárkózás szempontjából egy adott ország milyen relatív fejlettségi pozícióba tartozik.

Az egyenlet alapján a professzor hangsúlyozta, hogy számításai szerint a magyar gazdaság konvergenciájára vonatkozó kormányzati célok nem fognak teljesülni. (Vagyis az, hogy magyar gazdaság 2030-ra elérje az EU átlagos szintjét, 2050-re pedig elérje az egy foglalkoztatottra jutó osztrák GDP-t).

A gazdasági felzárkózás egyik kulcsfontosságú tényezője a beruházási ráta alakulása. A potenciális kibocsátás szintjének közelében a nemzetgazdasági megtakarítások determinálják a beruházások szintjét. Vagyis a felzárkózást elősegítő gazdaságpolitikának ösztönöznie kell a megtakarításokat a beruházások növekedése érdekében. A nemzetgazdasági beruházási ráta magas szintje örvendetes tény (GDP 24%-a), viszont az összetétele továbbra is kedvezőtlen, mivel a privát beruházások nagysága csak 14%-ot tesz ki. A beruházási rátára vonatkozó célok magukba kell, hogy foglalják a humán tőke bővítését és fejlesztését is. Sikeres gazdasági felzárkózás nem hajtható végre a humán erőforrás (oktatás, egészségügy) fejlesztése nélkül. A humán tőke alakulásának kérdését a professzor két ábrán keresztül illusztrálta. Egyfelől a nappali tagozatos tanulók aránya 92%-ról 82%-ra esett (2010-2017), másfelől a felsőoktatási kiadások GDP-arányos nagysága 1,8%-ról (2010) 1,5%-ra csökkent 2017-re. A gazdasági növekedés másik determináló tényezője a nemzetközi szakirodalom szerint az államadósság nagysága. A professzor hangsúlyozta, hogy a szerzőpárosával Dombi Ákossal kidolgoztak és az Applied Economics-ban publikáltak egy olyan – neoklasszikus növekedésméletre támaszkodó – modellt, amely közvetlen kapcsolatot teremt az államadósság szintje és a GDP alakulása között, és megválaszolja a nemzetközi szakirodalomban régóta vitatott kérdést, hogy van-e egyértelmű kapcsolat az államadósság szintje és a GDP szintje között. Az egyenlet figyelembe veszi a gazdasági növekedés ütemében az államadósság/GDP szintjét, a népesség növekedési ütemét, a technikai haladás ütemét, az amortizációs rátát, a fizikai ill. humán tőke képződését szolgáló megtakarítási rátát, valamint a crowding out effect/kiszorítási hatás mértékét. Az egyenlet szerint az államadósság terhét a magánszektor megtakarítási rátája, a népesség növekedési üteme és a kiszorítási hatás mértéke határozza meg. Az államadósság a professzor szerint nem a növekedés legnagyobb ellensége, mert az államadósság által okozott teher mindig országspecifikus. Szemléletes példa alapján parametizálta egy 90%-os államadóssággal bíró fejlett és fejletlen ország számára az államadósság által okozott jövedelemcsökkenést. Mindkét országcsoport esetében 2%-os technikai haladási ütemet tételezünk fel, miközben a fizikai és a humán tőke részesedése a GDP-ből egyaránt 1/3. A megtakarítási ráta a fejlett országok esetében 24%, míg a fejlődő országok esetében 12%, a népesség növekedési üteme a fejlett országok esetében 0%, míg a fejlődő országok esetében 1,5%. A professzor kutatási eredménye szerint, egy 90%-os államadósság hirtelen megszűnése egy fejlett ország esetében mindössze 7,5% jövedelemnövekedést eredményezne (ez a jövedelemnövekedés felső határa), míg a fejlődő ország esetében 26%-kal nőne a gazdaságban a jövedelemszint. Az államadósság terhe tehát országspecifikus, széles skálán változhat, úgy ahogyan azt a legújabb empirikus kutatások kimutatják. A professzor végezetül hangsúlyozta, hogy a telekommunikációs szektort sújtó különadó valamint a táguló jövedelemegyenlőtlenség jelentősen rombolja a

növekedési kilátásokat a magyar gazdaságban. Az adóelvonás szintje viszont nem befolyásolja jelentősen az országok növekedési teljesítményét. Végezetül azzal a Krugmann-i idézettel zárta az előadását, hogy a gazdaságpolitikának nagyobb mértékben kellene támaszkodnia a közgazdász szakma tudására a gazdaságpolitikai döntéshozatalban.

A második előadó **Balaton András volt az MNB közgazdasági előrejelzésért és elemzésért felelős igazgatója** volt, előadása a KKV szektor gazdasági teljesítményben betöltött szerepével foglalkozott. Előadásának fő üzenete az volt, hogy a magyar gazdaság további növekedési tartaléka a KKV szektor hatékonyságjavulásában van. Az előadás kiindulási pontjában az állt, hogy a 2013-as növekedési fordulatot követően a termelékenységi tartalékok kiaknázására van szükség. Ez a kkv-szektor érintően a kkv-k piachoz segítségén és a termelési láncban történő feljebb lépésre van szükség. A kkv-szektor termelékenységének megduplázása a cél 12 év alatt. Ez következik a legfontosabb gazdaságpolitikai célból vagyis abból, hogy 2030-ra a jelenlegi osztrák életszínvonal 55%-áról meghaladjuk annak 80%-át. A gazdaságpolitikai cél elérésében figyelemmel kell lenni a valószínűsíthető globális megatrendekre (*robotizáció és automatizáció, öregedő társadalmak, növekvő verseny a képzett munkaerőért, globalizálódó szolgáltatások*). A felzárkózási cél megfogalmazása azért is fontos, hogy Magyarország elkerülje a közepes jövedelem csapdáját (middle income trap). A közepes jövedelem csapdája valós veszély, 10 országból csak egy országnak sikerül kitörnie a közepes jövedelem csapdájából, ezért a gazdaságpolitika jelenlegi legfontosabb feladata a gazdasági felzárkózás előmozdítása. Ennek eszköze a nemzetközi szakirodalom szerint az innováció előmozdítása. A közepes jövedelem csapdája azt jelenti, hogy a gazdaság növekedési üteme lelassul a fejlett országok növekedési üteméhez, noha a fejlődő ország GDP szintje elmarad a fejlett ország gazdasági teljesítményétől. A fenntartható felzárkózáshoz szükséges tényezők a GDP/populáció képlet felbontásából következik, vagyis a legfontosabb tényezők a következők 1)termelékenység, 2)egy főre jutó ledolgozott munkaóra, 3)foglalkoztatási ráta; 4)aktivitási ráta. Az előadó ismertette, hogy az aktivitási ráta és a foglalkoztatás szintje is jelentősen meghaladja mára a válság előtti szintet és a foglalkoztatási ráta tekintetében már a magyar érték meg is haladta az eurozóna átlagát. A ledolgozott órák számában a magyar gazdaság jól teljesít: 2002 és 2016 között vizsgálva 40 óra felé közelít a magyar érték, míg az eurozóna átlaga csak 36 óra. A fentebb ismertetett tényezők közül a legnagyobb elmaradás a termelékenység alakulásában van. Az egy ledolgozott munkaóra jutó GDP érték mintegy 10 EUR Magyarországon, az eurozóna átlaga viszont 35 EUR, vagyis több mint 3,5-szeres a különbség.

Balaton András szemléltette, hogy a gazdaságpolitikában hangsúlyváltásra került sor, amely három szakasszal jellemezhető: az első szakasz (2010-2013) szolgálta a fiskális fordulaton keresztül az államadósság csökkentését. A második szakasz (2013-2017) a monetáris politikai fordulatot a hitelezés beindításán keresztül. A harmadik szakasz (2017-) a magyar gazdaságban a versenyképességi fordulat feltételeinek megteremtéséről szól, annak érdekében, hogy a növekedés tudás- és tőkeintenzív legyen. A versenyképességi fordulat feltételrendszere kapcsán az igazgató kiemelte, hogy a KKV szektor termelékenységének javítására, a K+F ösztönzésére, humán tőke fejlesztésére van szükség. A tőkeintenzív növekedés évi 4-5%-os termelékenységjavulást eredményez. A növekedési fordulatot támogatja a teljes foglalkoztatás elérése a magyar gazdaságban. A termelékenységi fordulatban meglévő növekedési potenciál kapcsán érzékeltette, hogy jelenleg a kkv és a nagyvállalatok között mintegy 3-szoros termelékenységkülönbség van (kkv: 4,8 M Ft/fő multik: 13,5 M Ft/fő). Miért kell a kkv-szektorra koncentrálni? Mert számos mutató szerint a gazdasági súlyuk jelentős. A foglalkoztatás 71%-a, a hazai tulajdon 94%-a, a beruházások

51%-a, a hozzáadott érték 47%-a a kkv -szektorhoz kötődik. A kkv szektor vállalatméreteit vizsgálva azt a megállapítást tehetjük, hogy a mikrovállalatok - jelentős számosságuk ellenére - a hozzáadott értéknek csupán a 25%-át állítják elő. Az MNB számításai szerint a kisvállalatok mérethatékonysági előnye: +80%, míg a közepes vállalatok mérethatékonysági potenciálja előnye +230% egy mikrovállalatokhoz képest. A mérethatékonyság jobb kiaknázását felvásárlások és fúziók támogatásával, illetve klaszter- és integrátor alapú termelési, szolgáltatási rendszerek kiépítésével lenne lehetséges. A klaszterek kialakítása hatékony módja az innovációs potenciál becsatornázásának, míg az integrátorok kialakítása elsősorban a mezőgazdaságban és a feldolgozóiparban jelenthet megoldást a méretgazdasági előnyök kiaknázására. A kkv-k közötti együttműködés javításán kívül a második kitörési pont a kkv-k exportpiacra jutásának elősegítése. Az osztrák szinthez való összehasonlítás azt mutatja, hogy az osztrák kkv-k 12%-a exportál, míg a magyar kkv-k exportáló aránya csak 6%. A legnagyobb elmaradás a mikrovállalatoknál érzékelhető. Az MNB számításai szerint a kkv-k az exportpiacra lépés előtt jelentős fejlesztéseket hajtanak végre a külpiaci versenyképességük növelése céljából, ami erőteljes munkaerő- és beruházásbővüléssel jár együtt. Rövidtávon a kkv-k exportpiacra lépése 3-4%-os létszám- és beruházásbővüléssel jár együtt, míg hosszú távon a létszámbővülés 6%, a beruházásbővülés pedig 10%. A kkv-k exportpiacra történő segítése pedig hozzájárulhat a magyar gazdaság európai viszonylatban magas importintenzitásának csökkentéséhez. (hozzáadott érték közel 70%-a). A kkv szektor harmadik kitörési pontja az erőforrásokkal való ellátottságának a támogatása. A hazai kkv-szektor a brain drain/agyelszívás két csatornán is érinti, egyfelől a külföldre történő kivándorlás és a hazai multik által kínált magasabb bér formájában. A multik által kínált bérszint több mint kétszerese a kkv-knak. Az első lépés a képzett munkaerő elvándorlásának megállításában a bérfelzárkóztatás kell, hogy legyen. Ehhez szükség van a kkv-k által igénybe vett szakmai képzések jelentős növelésére. A kkv szektor által eszközölt beruházások jelentős növelésére is szükség van, itt a mikro-, kis- és közepes vállalkozások beruházási rátája jelentős elmaradásban van a nemzetgazdasági átlaghoz képest. A kkv-szektor számára negyedik kitörési pont a termelési láncban való előrelépés, amihez a szolgáltatások előtérbe helyezésére van szükség. Az igazgató szerint arra van szükség, hogy a termelési láncot jelképező mosolygörbe (K+F koncepció, márkakoncepció, design) elejére koncentrálják a kkv-k az erőforrásokat. Jelenleg a kkv-k hozzáadott értéke alacsony a fő termelő és szolgáltató ágazatok mindegyikében.

A kkv-szektor ötödik kitörési pontja a technológiai felkészültség javítása, mivel a magas hozzáadott értékű termelés alapja a fejlett technológia. Ehhez szükség van mindenképp saját honlapra, az ERP és a CRM szoftverek széleskörű alkalmazása.

A kkv-szektor hatodik kitörési pontja az innováció terjesztésének mélyítésére a startup finanszírozási lánc kiépítése, egyetemek kkv-k és a kockázati tőkealapok közötti finanszírozási együttműködés fokozása, amíg a vállalat életciklusa egy érettebb szakaszba nem ér, amikor már lehetővé válik a banki finanszírozás. A finanszírozási kultúra mellett a vállalkozási kultúra és vállalkozási készségek fejlesztésére is szükség van. Az igazgató zárszavában hangsúlyozta, hogy a fenti kitörési pontokra épülő stratégia megvalósítása esetén a kkv-k termelékenysége 2030-ra 100%-kal javulna, míg a nagyvállalatoké csak 43%-kal, így összesen 70%-os termelékenységgjavulás következne be. A magyar gazdaság dualitása a jelenlegi 3-szoros értékről kétszeres értékre csökkenne 2030-ra. A közepes jövedelmi csapda elkerülése érdekében szükség van reformlépésekre (MNB 180 pontja a versenyképesség javítására). A reformok nélküli pályán haladva a potenciális GDP csak 1,4%-kal fog nőni, míg a reformpályán 4,4%-os éves GDP növekedést becsül a Jegybank. A reformpályán a potenciális növekedés tényezőit tekintve a legnagyobb potenciál a technológia és hatékonyság (tfp)

3,4%-os, míg a tőke 1,3%-os növekedésében van. Így megvalósítható az osztrák életszínvonal 80%-ának elérése 2030-ra.

Harmadik előadónk Halmai Péter a Nemzeti Közszerológati Egyetem professzora volt, aki a növekedési potenciál nemzetközi feltételrendszeréről és európai irányzatairól tartott előadást. Felvezetőjében Benjamin Friedman-tól vett idézettel kezdte előadását: a gazdasági növekedés a békét és a toleranciát segíti elő, míg a lassuló gazdasági növekedés általában háborúhoz és intoleranciához vezet. A GDP növekedésében hosszú távon a munka, tőke és teljes tényezőtermelékenység dominál. A teljes tényezőtermelékenység alatt értjük nemcsak a szűk értelemben vett technikai haladást, hanem az intézményrendszerek állapotát, a bizalom szintjét és a társadalom munkamoráljának szintjét is. A potenciális kibocsátás vizsgálatok fontos a ciklikus tényezőktől megtisztított kibocsátási kapacitást vizsgálat alá vonni. Az EU15-ök gazdasági növekedését tekintve az 1980-as évektől beszélünk a „nagy megnyugvás” (Great moderation) időszakáról, de folyamatosan teret nyert a növekedési potenciál erodálódása is. A '80-as évek közepén és a '90-es évek végén az EU15-ök potenciális növekedési üteme elérte a maximumát a 2,8%-ot, míg 2000-2008 között a potenciális növekedési ütem megfeleződött. A munkatermelékenységi tényező szenvedte el a legnagyobb csökkenést és a korábbi szint negyedére csökkent a TFP hozzájárulása is. A Great Recession hatása 2008-tól a következőkkel jellemezhető: tartósan alacsony TFP hozzájárulás (közel 0), negatív előjelű munkatényező, a potenciális növekedés 1%-os szinten stabilizálódik, de a 2013-as szinthez képest ez is növekedés (0,3%-ról). A professzor előadásában három országcsoportot azonosított. U6 (AT, DK, FI, IE, SE, UK), A6 (BE, DE, FR, LU, IT, NL) és M3 (EL, ES, PT). Az U6 országoknál volt a legnagyobb a nagy megnyugvás időszakában a növekedési potenciál, a 2008-után erős lassulás következett be, a krízis előtti dinamikát elérte az országcsoport teljesítménye. A mediterrán országcsoport (M3) teljesítménye kapcsán a professzor kiemelte, hogy az EU csatlakozás után magas volt a növekedési potenciál, viszont a TFP a '80-as évek végétől elkezdett csökkenni. A 2008-as nagy világgazdasági válság drámai hatást gyakorolt az országcsoport teljesítményére, mivel átmenetileg negatívba fordult a növekedési potenciál, a munkatényező hatásának előjele végig negatív, míg a tőketényező hozzájárulása zérus lett. A professzor előadásában kiemelte, hogy egyes országok, országcsoportok teljesítményében jelentős eltérés van, a termelékenység hozzájárulása különösen alacsony A6 és M3 országok esetében. Érdemes összevetni az EU növekedési potenciálját az USA-éval. Ha megnézzük az 1981-2019-es időszak gazdasági növekedését az USA-ban, akkor azt kapjuk, hogy a potenciális növekedés üteme a vizsgált időszakban mindvégig meghaladta az EU-15-ökét. Az EU15 kapcsán nem beszélhetünk felzárkózási növekedésről, így konvergenciáról sem. A munkatényező hozzájárulása a 2000-es évekig magas, majd utána erőteljesen lecsökkent. A termelékenységi tényező hozzájárulása 1993-tól meghaladja az EU15-öt, jelenleg annak kétszerese. A 2008-as nagy világgazdasági válságot követően gyors kilábalás történt, a krízis előtti potenciál nagyjából helyreállt. A professzor kiemelte, hogy az EU és az USA közötti termelékenységi rés csekély számú iparágba összpontosul: 1)*elektronikai berendezések előállítás*, 2)*nagy- és kiskereskedelem*, 3)*ingatlan- és egyéb szolgáltatások*, 4)*pénzügyi szolgáltatások*. A 2008-as világgazdasági válság hatásai kapcsán kiemelte, hogy a potenciális kibocsátás szintje és dinamikája is csökkent, és a becslések szerint alacsonyabb lett a hosszútávú növekedés a krízis után. A növekedésben tartós és növekvő veszteség következett be. A kilábalás lassú és differenciált volt, a válságot követő időszakot „elveztegetett időszaknak” is nevezik (korábbinál alacsonyabb potenciális növekedés és a potenciális kibocsátás növekvő vesztesége). A

válságot követően végbement az erőforrások reallokációja a non-tradable szektorból a tradable szektorba. Az exportorientált ágazatok újra a növekedés motorjai. Egy krízisnek mindig van tisztító hatása is, erőforrásokat szabadíthat fel magasabb hatékonyságú tevékenységek számára. A válság öröksége, hogy a monetáris lazítást korlátozó tényezőkkel szembeül a gazdaságpolitika (nulla közeli kamatláb, pénzügyi fragmentáció), magas az eladósodottság és törékeny a hitelezés helyzete. Az EU tagság gazdasági növekedésre gyakorolt hatása kapcsán a brit EU tagság növekedésre gyakorolt hatásait is vizsgálta. A brit EU csatlakozás (1973) előtt jelentős volt a GDP lassulás. 1973 után a brit GDP megduplázódott. Az Egyesült Királyság EU tagsága egyértelműen pozitív hatást gyakorolt a brit GDP-re. A jelenlegi növekedési trendeket befolyásoló tényezőket vizsgálva a professzor a világkereskedelem dinamikájának lassulását emelte ki, ami a globalizáció lassulását is jelenti. A kedvezőtlen demográfiai trendek, a magas államadósság szintje és a növekvő technológiai lemaradás egy korszakos stagnálás lehetőségét is felveti, de megfelelő gazdaságpolitikai mix-szel ez elkerülhető. A professzor kiemelte kínálat oldali reformokra, piacbarát és a technológiai haladást előremozdító és a strukturális reformokat fókuszba állító gazdaságpolitika folytatására van szükség.

A három előadást követően a közönség kérdéseket tehetett fel az előadóknak. A kérdések a termelékenységi ráta alakulására, a reálbérek munkaerőpiaci és nemzeti számlák alapján kimutatott eltérésére illetve a magyar gazdaság konvergenciasebességére vonatkoztak.

A következő felkért előadóként Draskovics Tibor volt pénzügyminiszter tartotta meg előadását, aki egy átfogó értékelést adott a magyar gazdaság növekedését befolyásoló legfontosabb külső-belső tényezőkről. A volt pénzügyminiszter értékelésében elmondta, hogy a magyar gazdaság helyzete alapvetően stabil, a növekedés robosztus, a külső egyensúly megfelelő, a költségvetési hiány stabilan 3% alatti, a devizakitettség az elmúlt években jelentősen csökkent és az életszínvonal növekszik. Kiemelte, hogy jelenleg nincsenek külső kényszerek a gazdaságpolitikában, a rendszerváltást követően először. Viszont a volt pénzügyminiszter felvetette a félig tele félig üres pohár esetét. A pohár félig üres azért, mert a növekedés erőteljes, de nem kiemelkedő. A magyar gazdaságban a termelékenység javulása még mindig nagyon gyenge. A beruházási ráta elfogadható szinten van, de a magánberuházások aránya még mindig nagyon alacsony. A gyenge termelékenységjavulással összefüggésben az innováció szintje a magyar gazdaságban még mindig nagyon alacsony. Az államadósság szintje még mindig nagyon magas, különösen a magánnyugdíjpénztári vagyon államosításának ellenére (2011). A felzárkózás sebessége a fejlett EU-s országokhoz nem kielégítő. A kedvező külső környezetet a volt pénzügyminiszter kegyelmi állapotnak írta le: A kedvező külső környezetet az EU támogatások biztosítják. Az olcsó pénz korszaka van, a beruházási hitel kamatköltsége marginális. A gazdaságpolitika erős támasza a kormánypárt nagyon erős és egységes parlamenti többsége, valamint a Kormány és a Jegybank közötti teljes összhang a gazdaságpolitikai irányokban. Felmerül a kérdés, hogy a kedvező külső környezet és a magyar gazdaság jó számai ellenére miért nem valósul meg elfogadható mértékben a magyar gazdaság felzárkózása. A volt pénzügyminiszter az elsődleges okot az állam méretében és a gazdaságpolitikában betöltött szerepében jelölte meg. Magyarországon az intézményi és jogszabályi környezet kevéssé kiszámítható és transzparens, amely szűkíti a versenyt és nem segíti az innovációt és a vállalkozási kedvet. Ezek a tényezők pedig közvetlenül befolyásolják a magánberuházások alakulását. Rövid távon a gazdaságpolitika a következő kihívásokkal néz szembe: a külső környezet kedvezőtlen irányba változhat, a kamatemelési ciklus beindulásával az olcsó pénz időszaka véget érhet a közeljövőben. A következő 2021-ben induló új pénzügyi ciklusban kevesebb EU támogatásra számíthat a magyar gazdaság. A magánberuházások szintje még mindig kirívóan alacsony a nemzetgazdasági beruházások

összetételében és a munkaerőhiány egyre nagyobb növekedési korlátot jelent. A növekedés puha tényezői közül a volt pénzügyminiszter kiemelte, hogy az emberi erőforrás fejlesztése a legnagyobb kihívás ma Magyarországon, értve ezalatt az egészségügyi és az oktatási rendszer reformját és a csökkenő népesség problémáját. A magyar gazdaságot a növekedés globális megatrendjeibe illesztve a volt pénzügyminiszter hangsúlyozta, hogy véleménye szerint nem a „Nyugat hanyatlik”, hanem Dél és Keleti gazdasági erőközpontok fejlődnek dinamikusán. A klímaváltozás a mezőgazdaságban, a vízkészlethez való hozzáférésben és a migrációban hoz majd alapvető változást a következő évtizedekben. Zárszavában Draskovics Tibor hangsúlyozta, hogy a gazdaságpolitikának az állam méretét csökkentenie kell, átlátható és kiszámítható szabályozásra és intézményi környezetre van szükség. A gazdasági versenyt ösztönözni kell. Az oktatási és az egészségügyi rendszer reformjáról kormányokon átívelő konszenzusos stratégiára van szükség a legjobb nemzetközi gyakorlatok figyelembevételével. Az oktatási és egészségügyi rendszerben tett stratégiai lépések hatásai a növekedésben csak 15-20 év múlva fognak jelentkezni. A külső környezet kapcsán szorgalmazta a minél erőteljesebb EU-integrációt és a minél gyorsabb euróbevezetést. A klímaváltozás kapcsán szerinte tudatos gazdaságstratégiára van szükség, a mezőgazdaságban várható változások kiaknázása kapcsán (kertgazdaság-koncepció).

A Pénzügyminisztérium képviselőjében Várpalotai Viktor a Makrogazdasági főosztály főosztályvezető-helyettese tartotta meg előadását. Az előadó egy Lucas-idézettel kezdte meg a prezentációját, vagyis ha az ember elkezd gondolkodni a gazdasági növekedésről, nehéz bármi másra gondolni, a közgazdaságtudományban a növekedési képesség növelése a közgazdaságtan szent Grálja. A növekedési képességet vizsgáló nemzetközi szakirodalom bőséges, ugyanakkor a növekedési ráták magyarázatai sok esetben anekdotikusak, empirikus magyarázó erejük rendszerint alacsony, amit Sala-i Martin kutatásai is alátámasztanak. Hausmann-Pritchett-Rodrick szerzőhármás 110 ország gyorsítási periódusát vizsgálta és arra a következtetésre jutottak, hogy a gazdasági növekedés változása nem kötődik nagy politikai, intézményi vagy külső környezet változáshoz. 21 növekedést magyarázó fundamentális tényezőt vizsgáltak meg (pl háború dummy, jogállamiság, bányászat aránya a GDP-ben) és a becsült együtthatók nagysága 0 közeli értéket mutatott. Az előadó kitért az Európai Bizottságnak a magyar potenciális növekedésre vonatkozó számításaira, utalva azok nagyon bizonytalan jellegére. 2008-ban a világgazdasági válság előtt az Európai Bizottság Magyarország kapcsán még dinamikus növekedéssel számolt, 3,5%-ra becsülve a magyar gazdaság potenciális növekedési képességét. A válságot követő időszakban az Európai Bizottság számításai szerint a potenciális növekedés 0-ra csökkent 2010-2014-es időszakban, majd 2014-től 2% körüli potenciális növekedést jósolt a magyar gazdaságban. 2018-ban az Európai Bizottság már újra 3,5%-os potenciális növekedéssel számol. Az előadó kiemelte, hogy a múltbeli becslési bizonytalanságok kérdéseket vetnek fel arra vonatkozóan, hogy a potenciális növekedés jövőbeli alakulásának előrejelzéséhez fogódzót jelentenek-e a jelenleg rendelkezésre álló előrejelzések. A potenciális növekedés elemei kapcsán a termelési függvény kínálat alapú megközelítését vette alapul, vagyis kibocsátás=termelékenység*tőke(α)*humántőke(1- α). A PM elemzései azt mutatják, hogy a közelmúlt munkaintenzív növekedési szakaszát ismét tőkeintenzív szakasz váltotta fel. Ennek alapján állítható, hogy a növekedési képességi kilátásokban kulcs a tőkefelhalmozás. Káldor Miklós növekedésméleti tétele (1957) szerint a tőke és a kibocsátás hányadosa hosszabb időszakra közel állandó. Az aktuális beruházási ráta a későbbi évek dinamikus növekedését alapozza meg. Jelenleg a magyar beruházási ráta 24%-os szinten van, és jövőre várható a 25%-os szint elérése. Más országok(Észtország, Dél -Korea, Írország) növekedési periódusát vizsgálva megállapítható, hogy a

vizsgált országok 24-25%-os beruházási rátáról indultak a növekedési periódusuk elején és 27-30%-ra növelték a beruházási rátájukat. A beruházási ráta szerkezetéről elmondható, hogy jelentős a gép- és építési beruházások aránya, vagyis a beruházások szerkezete is a produktív termelést támogatja. Az eddig bejelentett beruházási projektekről a főosztályvezető-helyettes elmondta, hogy összértékük eléri a 2200 Mrd Ft-ot, a kapacitások felfutását követően 7-11 ezer Mrd Ft többlet-exportértékesítés valósulhat majd meg, ami egyszeri 6-8%-os lökést ad a GDP növekedésnek, ami 2/3-a tartósan emeli a GDP növekedési rátáját. Kiemelendő, hogy a közelmúlt növekedéséhez a munkaerőpiaci részvétel történelmi léptékű bővülése is hozzájárult, az aktivitási ráta és a munkanélküliségi ráta javulásában jelentősen előrébb lépett Magyarország az EU-ranglistán.

A munkaerőpiaci tartalékok tekintetében az előadó kiemelte, hogy a férfiaknál és a nőknél is a 60-64 éves és a 20-24 éves korosztály aktivitási rátájában vannak még a legnagyobb tartalékok. A munkanélküliség földrajzi eloszlását tekintve pedig az ország keleti (Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Szabolcs) és északkeleti megyéiben (Nógrád megye) legnagyobb a munkanélküliségi ráta. A PM számításai szerint körülbelül még 3-600 ezer fő munkaerőpiaci tartalék van a magyar gazdaságban. A termelési tényezők adói jelentősen csökkentek, az adóék 41,2%-ra csökkent, a társasági adókulcs rekordalacsony 9%. A főosztályvezető-helyettes zárszavában elmondta, hogy Magyarország dinamikus növekedési képességgel rendelkezik a beruházási ráta magas, a munkaerőpiacon még vannak tartalékok, a fiskális politika (hat éves bérmegállapodási program) támogatja a növekedést. A növekedés fenntarthatóságát külső és belső pénzügyi pozíciók is támogatják, a növekedési kockázatot egyedül a külső környezet kedvezőtlenebbé fordulása jelentheti.

Készítette: Laczkó Tihamér

MKT Gazdaságpolitikai Szakosztályának titkára